

СІМ'Я - ЯК ОСНОВА ЛЮДСЬКОГО ЩАСТЯ

*Охрименко Зорина Володимирівна,
науковий співробітник лабораторії трудового виховання і профорієнтації Інституту
проблем виховання НАПН України.*

Результатом всього життя має бути щастя

Аристотель

Людина завжди прагнула у своїх думках, мріях до щасливого життя. У реальності все ж відбувалося по іншому. Пригадаймо хоча б недалеке минуле нашої країни. Війни, голод, хвороби, втрата гідності. Цей список можна було б продовжувати ще і ще. За кожним словом у ньому стоять страждання, біль, розпач мільйонів людей. Чому так сталося? Людина хотіла бути вільною, але віддавала свою свободу за безцінь, хотіла жити, але гинула заради чийось ідей, хотіла любити, але боячись осуду, відмовлялася від кохання. Мабуть, відповідей буде стільки ж скільки і людей, що не зазнали щастя на Землі. Сучасна людини має все необхідне для того щоб бути щасливою. У нас є свобода вибору, можливості для постійного розвитку, право любити того кого захочемо, жити так як ми хочемо, бути самим собою, та й взагалі Бути. Однак більшість людей все ще продовжують жити стереотипним буденним життям без любові, сповнені страхами та розчаруваннями. Без любові одружуються, без любові народжують дітей. Вони навіть не замислюються над тим, що їх життя є безцінним даром і вони прийшли у цей світ, щоб жити в радості, щасті і любові. Сьогодні ми можемо впевнено говорити про те, що людством накопичено достатньо знань та досвіду щасливого життя. Вивчаючи їх та втілюючи у своє безпосереднє повсякдення, кожна людина може бути щасливою. Однією з умов щасливого життя – є сім'я – це простір якій створюється чоловіком і жінкою, що обирають бути в парі і розвиватися в ній.

Сім'я виконує роль термінальної цінності (значущої самої по собі) та інструментальної. Цінності – етична і моральна опора суспільства. Усі правила, традиції, звичаї та ідеали суспільства – це вираження цінностей, на яких воно побудоване. Орієнтуючись на цінності людина вирішує, що добре, а що погано, соціально або асоціально, правильно або неправильно, дозволено або заборонено.

Цінності керують діями людей і визначають, який шлях вибрати в житті. Особливістю українців завжди було поважне ставлення до родини та сімейних цінностей. Так, за результатами міжнародного порівняльного соціологічного дослідження, проведеного у європейських країнах, українці на другому місці стосовно твердження, що «сім'я має бути головним пріоритетом у житті як чоловіка, так і жінки». Отже, сім'я не втрачає своє ціннісне значення для сучасних українців. Однак, в такому разі виникає питання чому так багато розлучень, нещасливих сімей, розчарувань, болісних стосунків. Тут, на нашу думку є декілька причин:

1. Беззаперечним є те, що саме сім'я відіграє першочергову роль у становленні цінностей підростаючої молоді. Здебільшого в батьківських сім'ях виховується установка на важкість і складність сімейного життя, звідси негативні очікування від сімейного життя, передчасні ревності, недовіра, небажання вступати у шлюб. Як результат: втрата віри в щасливе сімейне життя.

2. Стосунки між подружжям в батьківській сім'ї, правила, стереотипи сприймаються підростаючим поколінням, як підсвідома норма. Це означає, що приклади життя батьків будуть відтворюватися в майбутніх сім'ях.

3. При наявності прогалин щодо стосунків між чоловіком і жінкою, молодь дуже швидко отримує інформацію з фільмів, серіалів про «бурхливу пристрасть», «фатальні потяги», «страждання від нерозділеного кохання», які потім намагається відтворити у реальному житті.

4. Загалом, сьогодні в Україні шлюб як соціальний інститут ґрунтується на романтичній любові, бажанні мати дітей і не бути самотнім, знайти людину зі спільними поглядами та цінностям. Сучасну українську сім'ю за ціннісними орієнтаціями подружжя можна назвати дітоцентриською. Вся життєдіяльність подружжя спрямована здебільшого на народження і виховання дітей. Це благородна і соціально важлива мета. Але родина має бути націлена ще й та те, щоб зробити щасливими обох членів подружжя, щоб вони відчували особисту та сімейну гармонію. Проте у ціннісних орієнтаціях населення України, цей пункт не займає належного місця.

5. Сім'я є моделлю суспільства на конкретному історичному етапі розвитку, відображає його моральні та духовні особливості. Культурні, духовні та економічні зміни в нашому суспільстві привносять нові зразки і призводять до зміни цінностей. Піддаються значній трансформації традиційні завдання сім'ї – догляд і виховання дітей, соціальне страхування і забезпечення дуже старих – ці обов'язки все частіше перекладають на плечі держави. Так часто виховання дітей перекладається батьками на соціальні інститути (школи, дитячі садочки). В такому випадку діти отримують амбівалентні, неповні, іноді навіть нереалістичні уявлення про взаємостосунки між чоловіком і дружиною.

Олександр Венгер вважає, що «сім'я втрачає одну зі своїх найважливіших функцій: вона перестає забезпечувати людину, що вступає у світ, системою координат, яка допомогла б їй знайти у цьому світі свій шлях». Дослідження сучасних науковців дають можливість підтвердити цю слушну думку, та виокремити найбільш вразливі місця в вихованні дітей саме в повних сім'ях, що традиційно вважаються благополучними. Так, багато хто з батьків почуває себе в справі виховання невпевнено, оскільки бракує орієнтирів, вони не знають, що вони можуть вимагати від дітей, які формувати моральні цінності, хто несе відповідальність, що таке хороше виховання. Бажання бути ідеальними батьками часто шкодить, ніж допомагає. Батьки, що висувають до себе високі вимоги, ставлять завищені вимоги і по відношенню до своїх дітей. Деяким батькам бракує знань і навичок, необхідних і важливих для розвитку їх дітей. Одні дуже рано намагаються навчити дітей самостійності, вважаючи, що діти повинні вчитися на власних помилках, а інші занадто опікають дітей, гальмуючи їх розвиток. Крім цього, самостійна діяльність дітей ускладнюється тим, що у них мало можливості грати без нагляду дорослих і пізнавати самостійно природу. Діти, що живуть у місті, не можуть грати на ігрових майданчиках або в зеленій зоні через великий рух транспорту. Навіть для сільських дітей гра на вулиці обмежена певними ризиками. Очевидно, що життя, яке проходить виключно в дитячих закладах, знижує пізнавальну активність дітей. Вони сидять удома годинами перед телевізором, комп'ютером або нудьгують, перебираючи іграшки. Фізичний розвиток і посильна праця в сім'ї теж зазнають трансформацій. Раніше діти пізнавали навколишній світ через власну діяльність. Раніше вони грали і працювали з тими ж матеріалами, що і дорослі, наслідували дії батьків, самі робили речі або предмети і виконували посильні завдання по господарству, наприклад, піклувалися про домашніх тварин. Гра і домашня

робота спліталися. Сьогодні за наявності величезного вибору готової продукції на ринку у дітей немає можливості набувати навичок ручної праці, розвивати творчі здібності і експериментувати в природному середовищі. Для творчої людини задоволення від діла становить значну частину щастя. Дитячий розвиток зараз полягає, передусім, у споживанні. Вони оточені величезною кількістю іграшок, які частенько запрограмовані дорослими. Гра з ними обмежується тільки обслуговуванням. У дитячих садах, клубах дозвілля і в спортивних секціях пропонують дітям вже розроблену програму занять, в школі знання сприймають більш-менш пасивно. Вільний дитячий час йде на купівлю і споживання товарів. Тому дитинство і юність стали зараз дорожче: відвідування басейну і музичної школи, іграшки і комп'ютер, модний одяг і молодіжна література, відвідування дискотек і молодіжний туризм коштують дорого. Це часто призводить в сім'ї до конфліктів через гроші, які є для дітей доказом любові, компенсацією за недолік уваги. Через тривале навчання або неможливість відразу влаштуватися на роботу після закінчення ВНЗ, фінансова підтримка дітей батьками може затягнутися на тривалий час. Самостійність і відповідальне виконання певних завдань не відіграють більше значущої ролі. Діти не можуть похвалитися власними творами праці і не знають, що вони уміють. Відповідно вони не почувають себе упевнено і мають іноді негативне уявлення про самих себе. Вони не готові брати на себе відповідальність. Залучення дитини до трудової діяльності сім'ї розвиває її волю, відповідальність, почуття обов'язку і сприяє соціалізації особи дитини. Ознакою сьогоденного дитинства є нестабільність сімейних стосунків, в яких ростуть діти. Вони стають свідками батьківських конфліктів, які раніше розігрувалися тільки за закритими дверима. Дуже рано дізнаються вони про розлучення і розвал сім'ї або бачать це в сім'ях своїх друзів і шкільних товаришів. Будучи свідками сварок і суперечок батьків, вони відчувають страх за майбутнє сім'ї, недовіру і невпевненість до світу.

Така ситуація дає підстави зробити висновки, що недостатнє розуміння ролі сім'ї, відсутність орієнтації на щасливе життя, нівелює і саму цінність сім'ї, як простору, заснованому на любові. Саме тому, актуальним є усвідомлення та переживання на емоційному та інтелектуальному рівні цінності саме щасливої сім'ї. Шлюб побудований на основі любові - це реальність нашого часу. Про такий шлюб мріяло багато хлопців і дівчат ще якихось 100 років назад. Але чому ж сучасний шлюб в більшості випадків закінчується розлученням? На нашу думку, усвідомлення того, що

сім'я є найкращим шляхом до досягнення цілей людського життя, що пов'язані з відчуттям щастя, одним з критеріїв якого є радість – має лежати в основі підготовки молоді до сімейного життя. Але спочатку цю істину мають засвоїти дорослі. Примноження любові в парі, відчуття задоволення собою і один одним, вміння цінувати свою близькість і насолоджуватися нею в усіх дрібницях, які від цього стають зовсім не обтяжливими, а навіть приємними, вміння дарувати любов народжену в парі оточуючим людям та світу в цілому – ось основа щасливої сім'ї.